

*Н. М. Пантелєєва
д.е.н., доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
Черкаський навчально-науковий інститут*

ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ТА ІННОВАЦІЙНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Останнє десятиріччя центральні банки всіх країн світу будують свою політику в складних умовах кризових явищ, підвищеної уваги та очікувань суспільства щодо здатності подолання їх наслідків, готовності до викликів і загроз нового етапу розвитку банківських систем, де при зростаючій відповідальності за фінансову стабільність консервативна багаторічна політика центральних банків вже не є ефективною. Але це також час переосмислення грошово-кредитної політики, радикальних фінансових інновацій, важливості, а інколи значна невизначеність, можливих ефектів яких потребує консолідації, відкритості обговорення проблем їх упровадження та зваженого регулювання.

Питання фінансових інновацій, їх впливу на макроекономічну стабільність, розвиток національних економік, політику центральних банків, інноваційну активність фінансових інститутів і трансформаційні процеси в банківських системах останнім часом знаходяться в полі пильної уваги наукової та професійної спільноти банківської сфери. Зокрема, формування теоретичного базису досліджень фінансових інновацій пов'язують з науковим доробком таких зарубіжних і вітчизняних дослідників: А. Аюпов, І. Балабанов, О. Барановський, С. Баттілоссі, Дж. Бейлі, Д. Ван-Хорн, В. Геєць, О. Зверєв, С. Єгоричева, Д. Кочергін, О. Лаврушин, Р. Мертон, М. Міллер, В. Міщенко, А. Мороз, О. Примостка, Дж. Ф. Сінкі, Т. Смовженко, О. Сохацька, П. Туфано, Дж. Фінерті, У. Ф. Шарп та інші.

Метою дослідження є виявлення позиції центральних банків стосовно інноваційних викликів сучасності.

Незважаючи на значні зусилля центральні банки не можуть впевнено і однозначно закрити питання подолання наслідків останньої фінансової кризи, під час якої вони впровадили інноваційні стабілізаційні заходи, які отримали назву «нестандартна» грошово-кредитна політика (табл. 1). Так, радикальна антикризова інновація – політика від'ємної процентної ставки, яку впровадили центральні банки та формально зобов'язались зберігати до того часу, поки не з'являться явні ознаки економічного відновлення, в багатьох країнах світу показала різнополярні ефекти [1]. Експерти МВФ стверджують, що від'ємні процентні ставки допомагають забезпечити додаткові монетарні

стимули та фінансові умови, які підтримують попит і стабільність цін. Але, на думку К. Дезеглиса, експерта HSBC: «Центробанки повинні зберігати капітал, тому інвестування в цінні папери, за якими їм доводиться втрачати гроші, суперечить здоровому глузду. Щоб отримати дохідність, їм доводиться діяти більш агресивно і в деяких випадках брати на себе більше ризиків» [2]. Дискусія триває, але центральні банки повинні продовжувати вивчення та спостереження за цією інновацією для подальшого прийняття обґрунтованого рішення відносно від'ємної процентної ставки в інтересах довгострокової економічної стабільності.

Таблиця 1

Заходи «нестандартної» монетарної політики центральних банків

Розвинені країни
- політика від'ємної процентної ставки;
- операції на відкритому ринку з надання ліквідності;
- «кількісне пом'якшення»;
- «кредитне пом'якшення»;
Країни, що розвиваються
- прямі інструменти грошово-кредитної політики;
- операції поповнення ліквідності – продовження строків рефінансування, зниження дисконту по заставі, збільшення частоти аукціонів та обсягів розміщених коштів;
- борговий і бюджетний менеджмент уряду;
- операції в іноземній валюті – пряме репо за доларовими інструментами та валютні свопи;
- перегляд вимог щодо валютної позиції – скасування обмежень по валютних операціях на офшорних ринках і обмежень на приплив іноземного капіталу, гарантування валютних зобов'язань, зниження податків на валютні операції;
- кредитне і кількісне пом'якшення для розширення грошової та кредитної пропозицій шляхом прямого викупу фінансових активів

Джерело: сформовано автором на підставі опрацювання [3]

Центральні банки визнають значення фінансових інновацій, зокрема, похідних фінансових інструментів, можливість включення їх до переліку інструментів для досягнення цілей монетарної політики та необхідність постійного моніторингу, встановлення проявів впливу фінансових інновацій на канали трансмісійного механізму для підтримки фінансової стабільності [4]. Прогнозують, що поточний 2017 р. стане визначальним для інновацій роздрібних платіжних послуг, до яких відносять платежі в режимі реального часу (миттєві платежі), мобільні гаманці, платежі P2P [5]. Іншою революційною інновацією є віртуальні валюти, зокрема біткоїн, і технологія блокчейна. Фактично цифрова віртуальна валюта біткоїн – це набір певних правил у вигляді відкритого електронного програмного коду, який призначений для створення цифрової валюти, одиниця якої має назву біткоїн.

Її ключовими особливостями є: децентралізація (незалежність від центрального банку); використання пірінгової архітектури P2P (система рівноправних взаємовідносин програм користувачів); процес емісії (майнінг) [6, с.27]. Обережне ставлення центральних банків до віртуальної валюти зумовлене невизначеністю та загрозами, зокрема, збільшенням нелегальних трансакцій, втратою монополії на емісію грошей, зменшенням сеньйоражу тощо. Широкі можливості для банківських систем відкриває технологія блокчейн. Блокчейн-інфраструктура активно формується завдяки співпраці банківського сектору, FinTech і блокчейн-стартапів. Так, у 2017 р. урядові та міжнародні організації, центральні банки і банківські консорціуми багатьох країн поступово змінюють позицію спостерігачів на позицію ранніх послідовників, використовуючи блокчейн для побудови розподілених реєстрів оплати рахунків, операцій з фінансовими активами, корпоративних фінансів і міжнародних платежів тощо. На нашу думку, центральні банки мають зайняти активну позицію стосовно цих інновацій, прийняти участь у вивченні та аналізі перспективних фінансових технологій, розробки стандартів процесного управління, здійсненні моніторингу потенційних ризиків та ефектів.

Отже, при цілком виправданому достатньо консервативному характері грошово-кредитної політики центральні банки будують стратегічні плани розвитку, базуючись на принципах безперервного удосконалення та інноваційності.

Список використаних джерел

1. Отрицательные процентные ставки дают разный эффект [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vedomosti.ru/economics/articles/2016/09/05/655780-otritsatelnie-stavki-raznii-effekt>
2. Центробанки сами страдают от отрицательных процентных ставок [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vedomosti.ru/economics/articles/2016/04/19/638287-tsentrobanki-stradayut-otritsatelnih-stavok>
3. Усоскин В.М. «Нестандартная» монетарная политика: методы и результаты / В. М. Усоскин // Деньги и кредит. – 2016. – № 11. – С. 12-18.
4. Пантелеева Н.М. Вплив фінансових інновацій на трансмісійний механізм грошово-кредитної політики / Н.М. Пантелеева // Банківська справа, 2013. – № 9. – С. 55-69.
5. Innovation in Payments: The Future is Fintech [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.bnymellon.com/_global-assets/pdf/our-thinking/innovation-in-payments-the-future-is-fintech.pdf.
6. Пантелеева Н.М. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н.М. Пантелеева // Вісник НБУ. – 2015 – № 5. – С. 25-31.